

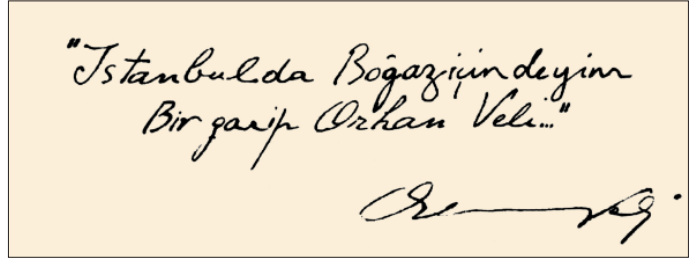
gibi dergilerde yayımlamaya devam etmiş, Mayıs 1941'de Oktay Rifat ve Melih Cevdet ile birlikte *Garip* adlı ortak bir kitap çıkarmışlardır. Özellikle Orhan Veli tarafından kaleme alınan kitabın önsözü şiirde o güne kadar alışılmış değer ve ölçülere karşı eleştiriler içerir. Şair 1945'te *Vazgeçemediğim* adlı ikinci şiir kitabını ve *Garip*'in sadece kendi şiirlerini içeren ikinci baskısını yayımlamış, ardından *Destan Gibi*, *Yenisi* ve *Karşı* çıkmış, şiirleri ölümünden sonra *Bütün Şiirleri* başlığıyla defalarca basılmıştır. Nesir yazıları da bir araya getirilmiş, ayrıca Fransızca'dan yaptığı çeviriler yayımlanmıştır. "Garip Önsözü"nde şairanelik olarak adlandırdığı şiire özgü bir söz varlığının bulunmasını kabul etmemiş, şiirden vezin ve kafiye gibi şekil öğelerinin, benzetmeye dayalı sanatların atılmasını istemiş, bunun yerine yalın bir dille anlamı önemsemiştir. Ona göre şiir bütün hususiyeti edasında olan mânadan ibarettir.

Şiirin finalinin ironi, parodi gibi tekniklerle sağlanan bir noktaya bağlanması Orhan Veli'nin başlıca özelliklerindedir. Şairin bu anlayışla yazdıkları önce hece vezni geleneğinden gelen şairler, daha sonra toplumcu gerçekçiler, Attila İlhan ve İkinci Yeni şairleri tarafından eleştirilmiştir. Buna karşılık espri ile duyguyu birleştirip konuşma dili edasıyla yazdığı şiirleriyle kısa zamanda popüler hale geldiği gibi Türk edebiyatında vezinli kafiye, şiire özgü kelime ve söyleyişler içeren eski anlayış Garip hareketinden sonra terkedilmiştir. İkinci Yeni ve daha sonraki modern Türk şiiri bu açıdan Orhan Veli'ye çok şey borçludur. Onun yeni tarzdaki şiirlerinin başlangıçta Fransız sürrealistleri, 1945'ten itibaren halk edebiyatı ürünlerinin etkisini taşıdığı kabul edilmektedir. Şiirlerinin içerik bakımından en önemli özelliği küçük şeyleri ve küçük adamı konu edinmesidir. "Kitâbe-i Seng-i Mezar" şiirindeki "Yazık oldu Süleyman Efendi'ye" dizesinin, zamanında

Orhan Veli Kanık

Orhan Veli'nin el yazısı ve imzası

o kadar ilgi çekmesinin sebebi sıradan insanın da dikkate değer olduğunu ortaya koymasındır. Bunun dışında propagandacı olmayan bir toplumsal eleştiri, aşk ve cinsellik, yaşama sevinci onun şiirlerinde çok görülen öğelerdir. "İstanbul Türküsü", "İstanbul'u Dinliyorum", "Kapalıçarşı" gibi şiirleriyle de Türk edebiyatının önde gelen İstanbul şairlerinden sayılmıştır.

Eserleri. Şiir: *Garip* (İstanbul 1941; Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte, sadece Orhan Veli'nin şiirlerini içeren ikinci baskısı, İstanbul 1945), *Vazgeçemediğim* (İstanbul 1945), *Destan Gibi* (İstanbul 1946), *Yenisi* (İstanbul 1947), *Karşı* (Ankara 1949), *Bütün Şiirleri* (İstanbul 1951; der. Asım Bezirci, İstanbul 1982; haz. Mehmet Fuat, İstanbul 2003). **Nesir:** *Nesir Yazıları* (İstanbul 1953), *Edebiyat Dünyamız* (İstanbul 1975; bunların yeni baskıları *Bütün Yazıları I / Sanat ve Edebiyat Dünyamız*, der. Asım Bezirci, İstanbul 1982), *Bütün Yazıları II / Bindiğimiz Dal* (der. Asım Bezirci, İstanbul 1982), *Şairin İş-Yazılar, Öyküler, Konuşmalar* (İstanbul 2003). **Diğer Eserleri:** *Fransız Şiir Antolojisi* (1947), *Nasrettin Hoca Hikayeleri* (1949), *Şevket Rado'ya Mektuplar* (Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet; haz. Emin Nedret İşli, İstanbul 2002), *Hoşgör Köftecisi* (İstanbul 2012), *Yalnız Seni Arıyorum / Nahi Hanıma Mektuplar* (İstanbul 2014). **Tercüme:** Alfred de Musset: *Bir Kapı ya Açık Durmalı ya Kapalı* (Ankara 1943, Oktay Rifat ile birlikte), *Barberine* (Ankara 1944); Molière: *Scapin'in Dolapları* (Ankara 1944), *Sicilyalı yahut Resimli Muhabbet* (Ankara 1944), *Tartuffe* (Ankara 1944), *Versailles Tulûatı* (Ankara 1944); Gogol: *Üç Hikâye* (Ankara 1945, Erol Güney ile birlikte); Lesage: *Turcaret* (Ankara 1946); *La Fontaine'nin Masalları* (İstanbul 1948); Shakespeare: *Hamlet*, *Venedikli Tüccar* (İstanbul 1949, Ş. Erendiz ile birlikte), *Batıdan Şiirler* (İstanbul 1953, O. Rifat ve M. Cevdet ile birlikte); J. Anouilh: *Antigone* (Ankara 1955); J. P. Sartre: *Saygılı Yosma* (İstanbul 1961); *Bütün Çeviri Şiirleri* (der. Asım Bezirci,

İstanbul 1982); Ivan Turgenyev: *El Kapısı* (haz. M. S. Koz, İstanbul 1994).

BİBLİYOGRAFYA :

Adnan Veli Kanık, *Orhan Veli İçin*, İstanbul 1953; Asım Bezirci, *Orhan Veli: Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Eserleri*, İstanbul 1991; Bilge Ercilasun, *Orhan Veli Kanık: Hayatı, Sanatı ve Eserlerinden Seçmeler*, İstanbul 1994; Hakan Sazyek, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Ankara 1996; M. Orhan Okay, *Poetika Dersleri*, İstanbul 2004, s. 30-90; M. Şeref Özsoy, *Kanık'sadığım Biri Orhan Veli*, İstanbul 2001; Yılmaz Daşcıoğlu, *Türk Şiirinde Bir Garip Adam Orhan Veli Kanık*, İstanbul 2005; "Kanık, Orhan Veli", *TDEA*, V, 143-145; "Kanık, Orhan Veli", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, II, 545-548.

YILMAZ DAŞCIOĞLU

KARACA, Kâni

(1930-2004)

Son dönem

dinî ve din dışı müzik eserleri icracısı.

1 Mart 1930 tarihinde Adana'nın Karataş ilçesine bağlı Adalı köyünde doğdu. Henüz iki üç aylık iken bir kaza sonucu görme yeteneğini kaybetti. Üç yaşında babasının vefatı üzerine halası ve eniştesinin himayesinde büyüdü. İlkokulda okurken aynı zamanda köyün imamı Saatçı Ali (Nergis) Efendi ile hıfza başladı. Bir müddet sonra civar camilerde mukabele okumaya başlayınca sesinin güzelliğiyle dikkati çekti. Ardından Adana'da Hacı Şefika Hatun Camii'nin imamı olan, aynı zamanda müzik bilgisine de sahip bulunan Hâfız Abdi Er Efendi'nin yanına verildi. Kâni Karaca'nın müzik bilgisinin temellerinin, bu hocasından edindiği pratik bilgilerin ve makamları Kur'an'a uygulamanın yanı sıra Adana Türk Ocağı'nda verilen konserleri dinlemesi ve bazı amatör konserlere katılması yoluyla atıldığı söylenebilir. Dokuz yaşında hıfzını tamamladıktan sonra mevlid okumayı da kendi kendine geliştirdi, genç yaşlarında civar illere davet edilmeye başlandı. Nihayet kabiliyeti ve giderek artan ünü dolayısıyla Adana eşrafından bazı kişiler 1950 yılında kendisini

İstanbul'a götürerek mûsiki bilgisini daha da geliştirmesinin yolunu açtılar.

Karaca, İstanbul Karaköy'de Yeraltı Camii imam ve hatibi Hâfız Üsküdarlı Ali Efendi'den İstanbul'a özgü en güzel okuyuş tavrı olan ve "Üsküdar ağzı" denilen üslûbu meşketti. Hâfızlık ve mevlidhanlık alanındaki üstün yeteneğini öncelikle bu hocası sayesinde geliştirdi, yüksek sanat zevkini ve gücünü temsil eden bir seviyeye ulaştı. Kur'an okumanın inceliklerini, tecvid kaidelerini ona öğreten de Ali Efendi'dir. Onun yanında bir süre kaldıktan sonra Yeraltı Camii'nde Ali Efendi, Hâfız Kemal Batanay, Sadettin Heper ve Bayındırlı Mustafa Efendi gibi üstatların önünde aşere ve takrîb imtihanı vererek icâzet aldı.

İstanbul'a geldiği yılın ramazan ayında Eminönü Yeniamii'nde mukabele okuyan ünlü bestekâr Sadettin Kaynak'la tanıştırdı; Kaynak onun okuduğu aşırı beğenerek bayram ertesi Sıraselviler'deki evinde derslerine katılmaya çağırırdı. Kaynak'ın şehnaz makamındaki ilâhisinin meşkiyle başlayan ve beş altı yıl süren bu derslerde Karaca üslûp, tavrı ve mûsiki bilgisini ilerletti. Ahmet Avni Konuk'un 119 makamdan oluşan kâr-ı nâtık formundaki büyük eserini, ayrıca Neyzen Emin Dede yoluyla intikal eden bazı durakları Kâni Karaca'ya meşkeden Sadettin Kaynak böylece onun nazarı bilgilerini pekiştirdi. Kâni Karaca'nın bir diğer önemli hocası da Sadettin Heper'dir; kendisinden usulleri, kudüm vurmaya ve başta Mevlevî âyinleri olmak üzere pek çok dinî mûsiki formunu öğrendi. Karaca'yı Heper'e tanıtır ona emanet eden de Sadettin Kaynak'tır. Kâni Karaca, Heper'den uzun yıllar ders aldı. İtrî'nin rast makamındaki "Na't-ı Mevlânâ"sı günümüzde neredeyse onun sesi ve tavrıyla tesbit edilmiş durumdadır. Bu icra şekli Hamâmîzâde İsmâil Dede Efendi – Zekâi Dede Efendi – Zekâizâde Hâfız Ahmet Efendi (Irsoy) kanalıyla Heper'e ulaştı ve sonunda Karaca'nın okuyuşuyla zihinlere yerleşti.

Kâni Karaca, 1953 yılında Hakkı Süha Gezgin tarafından Mesut Cemil'e takdim edildikten sonra Mesut Bey onun İstanbul Radyosu stüdyosunda, klasik üslûpta ve icrası zor makamlarda bestelenmiş olan din dışı formdaki eserlerin en nâide örneklerini seslendirmesini sağladı, burada kendisine dönemin meşhur sâzendeleri eşlik etti ve bu yolla geleneğin günümüze ulaşması temin edildi. Karaca'nın radyoda okuduğu ilk eser Küçük Mehmed Ağa'nın, "Ol gonca-dehen gül gibi güldük-

Kâni Karaca

çe demâdem" mısraıyla başlayan acembüselik bestesidir. Bu önemli kayıtlardan günümüze ulaşabilen az bir kısım CD'ye kaydedilerek yayımlandı. Ayrıca okuduğu gazel ve kasideler, tek başına seslendirildiği Mevlevî âyinleri, mevlidin tamamı ve çeşitli konser kayıtları, bugün müracaat edilen temel kaynakların başında gelen ders niteliğindeki icralardır. 1955 yılından başlayarak vefatına yakın tarihlere kadar Konya Mevlânâ ihtifallerine katıldı; mevlid, ezan, gazel, kaside gibi serbest formların en mahir icracısı olarak bilindi; yurt içinde ve yurt dışında Kur'an okudu, pek çok konsere ve Mevlevî âyinine sesi ve kudümüyle iştirak etti, giderek şöhreti bütün dünyaya yayıldı.

Nuri Halil Poyraz, Hopçuzâde Şâkir Efendi, Refik Fersan, Halil Can, Münir Nurettin Selçuk gibi önemli müzisyenlerden de faydalanan ve birlikte aynı mûsiki ortamlarını paylaşan Kâni Karaca irticâlen okuma yeteneği sayesinde kimsenin kolay ulaşamayacağı bir seviyeye yakaladı; bu sayede diğer müzisyenleri şaşırtan geçkiler yaptı, onu tanıyan herkesin gönlünde derin izler bıraktı. 1975'te İstanbul'da kurulan Türk Mûsikisi Devlet Konservatuarı'nın ilk kadrosunda yer aldı ve 1979 yılına kadar burada kudüm ve usul dersleri verdi. İstanbul Radyosu'ndan 1995'te emekliye ayrılan ve Cumhuriyet dönemine yetişmiş son mûsiki üstatlarından edindiği mûsiki geleneğini günümüze aktaran sanatkârlardan biri olan Karaca bestekârlık alanında az da olsa eser verdi. Bestelediği eserler dört saz semâisi, yirmiye yakın şarkı, ilâhi ve şuşul, "Lebbeyk Allâhümme lebbeyk" ifadesini soru-cevap şeklinde düzenlediği hicaz makamında Arafat duası ve bir hadis metni üzerine yaptığı rast makamındaki bestesinden ibarettir. 29 Mayıs 2004 tarihinde Fatih'teki evinde vefat eden Karaca'nın cenazesi, Fâthi Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Edirnekapı Yüzbaşı Necati Bey Mezarlığı'na defnedil-

di. Ölümüyle birlikte uzun süredir Fâthi Camii haziresinde her cuma sabahı namazdan sonra okuduğu Kur'an-ı Kerim sadâsı da son bulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

H. Rahmi Şenses, *Bu Günün Meşhur Huffaz-ı Kırâmı ve Mevlidhanları*, İstanbul 1965, s. 79-81; *Vefatının 5. Yılında Kâni Karaca Anma Toplantısı* (haz. Mehmet Güntekin), İstanbul 2009; Gönül Paçacı, *Türk Müzik Geleneğini Yaşatanlar Serisi: Kâni Karaca (Kitap-Belgesel VCD)*, İstanbul, ts.; Ramazan Alparslan, *İstanbul Ehl-i Kur'an ve Mevlidhanları ve Bu Nesli Yetiştirenler*, İstanbul 2014, s. 104-105; "Kâni Karaca'nın Vefatı Üzerine", *Musikişinas*, sy. 7, İstanbul 2005, s. 131-143; Bülent Aksoy, "Karaca, Kâni", *DBİst.A*, IV, 443.

GÖNÜL PAÇACI TUNÇAY

KARACA BEY CAMİİ

Bursa Karacabey'de
XV. yüzyılın ortalarında inşa edilen
cami.

Kapısı üzerinde yer alan 861 (1457) tarihli üç satırlık sülûs yazılı Arapça kitâbeye göre Fâthi Sultan Mehmed'in kumandanlarından Dayı Karaca b. Abdullah tarafından inşa ettirilmiştir. Rumeli beylerbeyi olan Dayı Karaca Bey (Paşa) Kosova muharebesine ve İstanbul kuşatmasına katılmıştır. 27 Cemâziyelevvel 940'ta (14 Aralık 1533) hazırlanan vakfiyesine göre Bursa'da pek çok vakfı bulunmaktadır. Caminin son cemaat yerinin sağ (batı) kısmındaki mezarının ayak taşında, Karaca Bey'in 860 yılının Şâban ayının ortalarında (Temmuz 1456 ortaları) Belgrad kuşatmasında şehid düştüğü kaydedilmektedir. Bu durumda caminin kitâbesinin Karaca Bey'in vefatından sonra konulduğu anlaşılmaktadır. Ayverdi, 859 (1455) tarihli *Vakıf Defte-*

Karaca Bey Camii – Karacabey / Bursa

